

U Chiikulil Meyaj tu ja'abil 2016

U bin u ma'alobtal le u saaskunta'al meyaj ti' le k- noj lu'uma' yeetel le k-lu'uma' yan ba'al u yil yeetel bix u yila'al le paajtalil yeetel le meyajila' tumen kajnaalo'ob.

U taakpajal kajnaalo'ob, le muul meyajjo' yeetel u chiimpolta'al u paajtalil wiiniko'obe' ku beykuntiko'ob u ma'alob meyajji u saaskunta'al, u ts'aabal ojeeltbil yeetel u kanaanta'al ba'alo'ob yan u yil yeetel maako'ob.

Le tumben a'almaj t'aanilo'ob ku ma'alobkintiko'ob u kuxtal tuláakal maako'ob, ti' kajnaalo'obe' ku ts'aik u paajtalil ti'al u ya'aliko'ob ba'ax unaj u beetiko'ob, ti' le jala'achilo'obe' ku beykunti k-tsolik yeetel k-séebkunsik le meyajjo'.

Le chiikulil meyajja' ku ye'esik le meyajil ken u beet u mola'ayil INAIP ti' le tumben sútukil meyaj ikil u ts'aabal ojeeltbil u noj a'almaj t'aanil u saaskunta'al meyaj yeetel u a'almaj t'aanil u saaskunta'al, u ts'aabal ojeeltbil meyaj yeetel u kanaanta'al ba'alo'ob yan u yil yeetel maako'ob tu lu'umil Yucatán.

le meyajila' ku ja'atsal ti' le je'elo'oba':

- u taakmu'ta'al u meyaj le mola'ayila'
- u ka'ansa'al u meyajta'al yeetel u yanta'al jala'achilo'ob
- u jeel ja'atsal u meyaj le mola'ayila'
- ka'ansaj yeetel muul meyaj
- u ts'aabal ojeeltbil meyaj tu beel

1.- U taakmu'ta'al u meyaj le mola'ayila'

Le u meyjulilo'ob u mola'ayil INAIP ku beykuntiko'ob u ma'alobkinsa'al u meyajil u chiikulil Sistema Estatal de Información Pública, le o'olale' u mu'uk'ankunsa'al le meyajil ti' le tumben sútukila', ku ma'alobkunsik le ba'axo'ob u yojel le meyjulilo'ob, le o'olale' unaj u mu'uk'ankunsa'al máaxo'ob ku meyaj ti' le mola'ayila' ti' le kúuchilo'ob unaj u séebkunsiko'ob le ba'axo'ob ku beetiko'ob.

Le chiikulilo'ob muul meyaj yeeyel ka'ansajil unaj u mu'uk'ankunsa'alob yeetel ma'alob meyjulilo'ob, uti'al u ts'o'oksa'al le meyajjo'obo'. yan u k'a'abetchajal u meyajta'al u tsol meyajil le mola'ayila' yeetel ju'unil meyaj, ichil u a'almaj t'aanil yeetel u taakpajal tuláakal le kúuchilo'ob, le je'ela' yan u meyaj ti'al u ma'alobkinsa'al le ba'axo'ob ku beeta'al.

Ichil le meyajil kun beeta'alo', ku chiikpajal:

- U beykunta'al yéetel u ts'aabal ojéeltbil u chiikulil *Código de Ética yéetel Conducta*, ichil le ba'axo'ob ku ya'alik a'almaj t'aan
- U beykunta'al yéetel meyajta'al u ju'unilo'ob le mola'ayila'.
- U jeel ts'o'olol le ju'unilo'ob meyaj u kúuchilo'ob le mola'ayila', ichil le ba'axo'ob ku jets'ik Cuadro General de Clasificación archivística, ku meyajta'al.

2.- U yanta'al, u ka'ansa'al yéetel u yila'al u meyaj le jala'achilo'ob.

Ti' le u ka'ansa'al, u yanta'al yéetel u yila'al u meyaj le jala'achilo'obe', jump'éeel u noj chiikulil meyaj ikil u saaskunta'al meyaj ti le lu'uma' yéetel noj lu'um.

Le máaxo'ob unaj u kanáantiko'ob u saaskunta'al u meyaj jala'ache', je'ex mola'ayilo'ob, jala'achilo'ob, múuchkabilo'ob ku xupko'ob u taak'in kaaje', unaj u kanáanta'al u meyaj yéetel u ka'ansalo'ob tumen u kúuchil CEDAI yéetel u kúuchil Tecnologías ti' le mola'ayila', le je'elo'oba' ikil u beetik le meyajilo'ob unaj u beeta'alo' ku chiimpoltik ka beyak u meyajta'al u tuukulil u saaskunta'al yéetel u takpajal kajnáalo'ob yéetel ma'alobtal kuxtal.

Le o'olale' unaj u meyajta'al le je'elo'oba':

- U saaskunta'al meyaj, le je'ela' ku beykuntik u ts'aabal ojéeltbil meyaj ti'al kajnáalo'ob, beeyxan u ts'aabal ojéeltbil nu'ukulilo'ob meyaj k'a'abet ti'al kajnáalo'ob.
- U beykunta'al u chiimpolalil meyaj'o'ob ti' le mola'ayila' yéetel u ts'o'oksa'al u chiikulil chiimpolal meyaj ti'al u yanta'al máako'ob ich máasewáal t'aan yo'olal u ts'aabal ojéeltbil meyaj yéetel u kanáanta'al ba'alo'ob yan u yil yéetel máako'ob.
- U táakmuk'ta'al yéetel u mola'ayil INAI beeyxan yéetel le máaxo'ob ku jo'olintiko'ob u ka'ansa'al jala'achilo'ob u muchkuba'ob ti' Red Nacional de Transparencia

3.- U jeel ja'atsal u meyaj le mola'ayila'

Yo'olal u ts'aabal ojéeltbil u a'almaj t'aanil u saaskunta'al yéetel u ts'aabal ojéeltbil meyaj tu lu'umil Yucatán, le túumben e'esajilo'ob meyaj, le o'olale' le mola'ayila' unaj u xak'altik tu beel bix u meyaj ichil u jeejeláas kúuchilo'ob yéetel jo'olpópilo'ob.

Je'el u beeta'al jump'éeel kúuchil tu'ux ku kanáanta'a yéetel u ta'akal u nu'ukulilo'ob meyaj yéetel u kanáanta'al ba'alo'ob yan u yil yéetel máako'obe', jump'éeel ti' le ba'alo'ob ku k'expajal ti'al u ma'alobtal u meyaj, leti' u biilal le mayaj u táakmuk'ta'al u meyaj yéetel le túumben e'esajilo'ob ti' le mola'ayila'.

4.- Múul meyaj ichil mola'ayil yéetel kajnáalo'ob

Yo'olal múul meyaj yéetel u láak mola'ayilo'ob yéetel u ka'ansal kajnáalo'ob, ku beykuntik u ma'alobkinsa'al le meyajó, u je'ets'el chíikulilo'ob meyaj, le o'olale' unaj u yantal ma'alob meyajil ichil u mola'ayilo'ob INAIP yéetel INAI, yéetel le kúuchilo'ob u sáaskunta'al meyaj.

Utí'al mek'tan kaajilo'ob u táakmuk'ta'al le meyaj unaj u beeta'al yo'olal u sáaskunta'al, u ts'aabal ojéeltbil meyaj yéetel u kanáanta'al ba'alo'ob yan u yil yéetel máako'ob, yan u ma'alobkinta'al yéetel múul meyaj le jeejeláas kúuchilo'ob meyaj tu lu'umil Yucatán, beyxan yan u ch'a'achita'al le u kajal u meyaj u múuchkabil *Consejo Consultivo* tu mola'ayil INAIP, tí'al múul meyaj yéetel múuchkabilo'ob yéetel kajnáalo'ob.

U yok'sa'al u meyaj u múuchkabil Consejo Consultivo, bey u muchkabil kajnáalo'ob, yan u ts'a'ikto'on u pajtalil u xak'alta'al meyaj yo'olal sáaskunta'al yéetel u ts'aabal ojéeltbil beyxan u kanáanta'al ba'alo'ob yan u yil yéetel máako'ob. k-k'amik le túumben múuchkabila' yéetel k-pa'tik ka beyak u yanta'al u kajnáalilo'ob Yucatán.

Le mola'ayila' ku chíimpoltik u meyajilo'ob, u ka'ansa'al yéetel u ts'aabal ojéeltbil le ba'axo'ob k'a'abet tí' le jeejeláas múuchkabilo'ob, le je'ela' ikil u ch'a'achi'ta'al u ja'abilo'ob, yéetel wáaj xiib wáaj ko'olel, beyan le je'el u loobilta'alo'ob, le je'ela' ichi l le ba'ax ku kaxantiko'ob tí' le k'aatchi' tu beeto'ob.

Ichil le meyajil kun beetbilo' ku chikpajal:

- U beeta'al mok't'aanilo'ob yéetel mola'ayilo'ob ku beykuntiko'ob u ts'aabal yéetel u chíimpolta'al u pajtalil u ts'aabal ojéeltbil meyaj ichil keetil páajtalilo'ob.
- U jo'olinta'al u noj múuchkabil u sáaskunta'al u ket kuxtal ichil múuchkabilo'ob, xiibo'ob, ko'olelo'ob, beyxan u kanáanta'al ba'alo'ob yan u yil yéetel máako'ob, ichi u múul meyajil yéetel *Sistema Nacional de Transparencia, Acceso a la Información Pública y Protección de Datos Personales yéetel INAI, le je'ela' beeta'ab tu k'iinil 8 yéetel 9 tí' septiembre tu kaajil Jo'.*
- U káajal u meyaj jump'éeel chíikulil *Informático* tu'ux le jala'acho'ob mina'an tí'ob u nu'ukulil tí'al u na'aksa'al le meyajó' ka beyak u ts'a'iko'ob ojéeltbil u meyaj je'ex unaje'.

5. U ts'aabal ojéeltbil meyaj je'ex unaje'.

Yo'olal u meyaj y ts'aabal ojéeltbil u meyaj le mola'ayila', k'a'anan u ya'alal je'e makalmáak bix u ts'aabal ojéeltbil le meyaj' unaj u beeta'al ichi keetil páajtalilo'ob, le ba'axo'ob kun a'albile' unaj sáasil, tumen ku béeykuntik u táakpajal wiiniko'ob yéetel u yéeyal ma'alob meyjulilo'ob jala'ach.

Le ba'alo'ob je'ela' ku beykuntik ka anaj jets' óolal yéetel múucl meyaj ichil kajnáalo'ob yéetel mola'ayilo'ob, le o'olale' ku beeta'al meyaj'ob je'ex:

- U beeta'al le chíikulilo'ob tí'al u ts'aabal ojéeltbil le meyaj ku beeta'alo' tí'a' ka na'atpaja tu beel tumen kajnáalo'ob, le je'ea' tumen ku beeta'al ichil u chíimpolal le ba'axo'ob suuk u beetik kajnáalo'ob.
- U beeta'al jeejeláas chíikulilo'ob ich maaya yéetel español, le je'elo'oba' tí'al u ts'aabal ojéeltbil yéetel u péektsilta'al u páajtalil wiiniko'ob tí'al u k'ajólta'al bix u meyaj jala'acho'ob yéetel u kanáanta'al ba'alo'ob yan u yil yéetel máako'ob.
- U táakmuk'ta'al ichil u múul meyajil mola'ayilo'ob jala'ach yéetel naajilo'ob xook superior yéetel medio superior le jeejeláas meyajil ku beeta'al tí'al u péektsilta'al u sáaskunta'al meyaj yéetel u ts'aabal ojéeltbil meyaj beeyxan u kanáanta'al ba'alo'ob yan u yil yéetel máako'ob.
- U péektsilta'al mantats u sáaskunta'al u meyaj jala'ach yéetel jeejeláas jala'acho'ob, u jala'achil mek'tan kaajilo'ob, mola'ayilo'ob, múuchkabilo'ob ichil u láako'ob, le je'ela' ichil e'esajilo'ob, tsikbalilo'ob yéetel u ts'aabal ojéeltbil u meyajil le mola'ayila' tí' u chíikulil *web*.

Le jets' t'aanilo'oba' ku ts'aiko'ob u páajtalil u beykunta'al yéetel u yila'al le túumben a'almaaj t'aanilo'ob tu noj lu'umil Mexico yéetel tu lu'umil Yucatán yo'olal u sáaskunta'al meyaj, le je'elo'oba' yan u mu'uk'antalo'ob tí' u ju'unil meyaj yan u ts'aabal ojéeltbil tu kajbal tu ja'abil 2017.